

posse, quæ peregrinæ vel nocentis rei nihil in se suscepit. Deberent autem urbes magna hominum frequentia celebres fontanis aquis; subdiali petra natis, haud destitui, & consultum quidem foret, illas etiam ex longinquo arcessere, atque in urbes, ad communem usum, convehere. Si nulla arte in locum quendam scaturigo pura adduci potest; aqua pluvia in tectum cadens canaliculis, ut apud Batavos fit, excipienda, atque in cisternam, sæpius expurgandam, derivanda est.

Cap. VI.

De avertendis sanitatis & vitæ periculis.

§. LXXXIV.

Aquarum inundatio.

Civium fortunis, valetudini secundæ, quin & vitæ, aquarum inundationes, in primis altæ, admodum nocivæ sunt; quando post subitam altæ nivis regelationem, vel cælum diu multumque pluvium, amnes irritantur, & vaga ripis suis flumina labuntur, vel mari majoribusque fluminibus oppositi aggeres, a nimio aquarum affluxu undisque retortis subito rumpuntur. Omnia influviis libero aquarum defluxu obstantia removendo, & aggeres fatis firmos altosque aquarum irruentium vi opponendo, pericula hæc arcentur. Ubi autem diluvia averti nequeunt, ibi domos, vicos ac urbes exstruere, tutum non est;

id

id quod a pluribus ejusmodi loca periculosa olim inhabitatis, trilli in eritu, comprobatum est. Vid. Cel. Jo. Mar. Lancisi tr. de adventitiis caeli Romani quaeritibus, Cl. Christ. Gottfr. Schulzii diff. de noxiis inundationum effectibus. Erfordia MDCCXXIX. Cel. Ant. Guil. Piazii duæ diff. de removen- dis sanitatis publicæ impedimentis Lips. MDCCCLXXI.

§. LXXXV.

Incendia.

Incendiis civium vitam, sanitatem atque fortunas sæpius periclitari, tristes experientia quoque evicit. Aedificiorum ex materiis ignem vel prorsus non, vel difficulter, concipientibus v. g. ex lapidibus, lateribus coctis vel crudis & ligno querno, non autem ex tædis, pinis & abjetibus, tædisque stramineis arundinaceisve, constructio, nec non si domus spatio quodam, vel saltim angipor- tibus, inter se distant, nec continuæ vel ad- modum contiguæ sunt, incendiorum damna præcaventur, vel saltim eorum impetui ex- tensionique mora ponitur. Camini ex late- ribus, non autem trabibus ac macerie con- structi, & facilioris purgationis causa, satis ampli atque converritori pervii sint; ne per illos dilapsus vulcanus, summum tectum domumque incendere, properet. Fulmi- nis

nis urentis damna perticis ferreis avertere,
nonnulli iam fatagunt. Incendiorum evi-
randorum cautela & extinguendorum promp-
ta adminicula ad politiam communem per-
tinent.

§. LXXXVI.

Vulcani officina.

Officina fusoria, vitriaria, aliaque pul-
veri pyrio, spiritibus inflammabilibus præ-
parandis, cerevisia, lateribus aliisque ficti-
libus coquendis dicata, laboratoria chemica,
& hypocausta lino torrendo destinata, rite
exstructa & una cum omnibus materiis
inflammabilium, ignemque facile concipien-
tium v. c. lignorum, carbonum, fenu, stra-
minis, maxime autem pulveris pyrii, re-
ceptaculis ac promptuariis a civium domibus
remota sint.

§. LXXXVII.

Pulveris pyrii asservatio.

Non magna pulveris pyrii copia uno eo-
demque loco, nec in contignationibus aedi-
um inferioribus, sed sub tecto, vel potius
ejus ingredientia iam præparata, ex quibus,
re exigente, facile confici potest, seorsim
asservanda sunt. Præterea cuiuscunque ig-
nis in ejus receptacula illatio, vel in illis ex-
citatio, gravium poenarum comminatione

prohibenda est. Vid. Cel. Jo. Petri Eberhardi Vorschläge zur bequemen und sichern Anlegung der Pulver Magazine. Halle 1771.

§. LXXXVIII.

Causæ nocentes particulares.

Civium vitæ ac sanitati inimicæ causæ particulares quoque occurrunt. Huc foveæ, & putei depressi haud coniecti, præcipitia, viæ vehementer corruptæ, ponticuli fossarum transitum male conjungentes, pontesque fluminibus impositi male fabricati, vel aquarum injuriis aut vetustate corrupti, ex quibus iter facientes facile præcipitantur, aliæque pertinent. Hinc, ut foveæ, inprimis juxta vias sitæ, repleantur, putei contegantur, præcipitia antibus adminiculisque firmantur, viæ, inprimis regiæ, emendentur munianturque, ponticuli ac pontes firmiter construantur, vitiosique quantocyus reparentur, providi & de civium salute solliciti Magistratus est. Consimilibus etiam caute-
lis respectu aedificiorum male exstructorum, vetustate corruptorum, ruinasque minantium, opus est; ne, ob culposam ejusmodi incuriam, cives hospitesque irreparabilia damna capiant.

§. LXXXIX.

§. LXXXIX.

Duella & latrocinia.

In re publica bene constituta duella, & tanto magis latrocinia, severis legibus interdenda, & gravibus pœnis cœercenda sunt; civibus enim dissidentibus nonnisi lege agere, & Magistratui injuriam vindicare, convenit, & securitati publicæ tam domi, quam ruri, & in itineribus, prospiciendum est. Nemo in civitate toleretur, nisi qui honesta ratione victum suum quærit, neque peregrinis suspectis transitus vel temporaria commoratio concedatur; nisi syngrapho viatoris, non ficto, sed fide digno, præditi sint. A summo imperante hæc publicæ securitatis præstatio jure requiritur; sine qua neque civium sanitas, neque vita, satis in tuto est. Percussores atque latrones cum republica bellum gerunt, eorumque impunitas res pessimi exempli & periculi plenissima esset. Tutius etiam est, cives cerebrosiore, pacem colere nolentes, proscribere; quam propter malam unius alteriusve nebulonis mentem, tot bonos cives periculis obiicere. Homines imprudentes, rixosos atque suspectos, gladios atque machinas ignivomas gestare, haud liceat. Cel. Jo. Bodinus de republica l. IV. §. CDLXXXVIII. Lutetia Parisiorum, inquit, ne brevissimos quidem

gladios ferre, bajulis licet; quod antea in contentionibus irati in cædem prorumperent. Eadem lex in omnes si valeret; plures cadibus ac seditione vacuas civitates haberemus. Neque enim prudentis legislatoris est parricidia tam acerbe ulcisci, quam, ne fiant, prospicere, & modis omnibus cavere; ut Medicus quisque peritissimus judicatur, non tam qui morbos curare, quam qui valetudinem ueri, & morbis occurrere, solet.

§. LXXXX.

Animalia nocentia.

Homines furiosi, feræ rapaces, jumenta cornibus vel calcibus obvios & adstantes quosvis petentia & pauperiem facientia, canes justo acriores, in quocunque impetum facientes, & animalia rabida, civibus periculosa, quin sapius lethalia, vulnera infligere solent. Igitur furiosi sollicitè custodiendi, omnique nocendi occasione privandi, feræ rapaces e medio tollendæ, jumenta nocentia sufficientibus adminiculis a custode continenda, vel removenda, canes acres catenis alligandi, vel eorum os loris constringendum, & de rabie suspecti acclutum necandi, nec, ut in civium pericula, per plateas ac vias vagentur, ferendum est. Remedia contra animalium venenatorum atque

rabidorum morsus utilia in promptu & publicata sint.

§. LXXXI.

Carcerum conditio.

Sontes & de criminibus valde suspectos carceribus publicis detineri, illosque justas pœnas luere, ad securitatem publicam obtinendam, quam maxime quidem necessarium est: sed ita carceres comparati sint; ne ex illorum squalore, frigore, alimentorum prava qualitate vel defectu, aut justo arctiore membrorum constrictione, in illis detentorum sanitas laedatur; quam etiam justo diuturnior in illis detentio denique destruit: hæc enim injusta & Magistratu prorsus indigna, essent, nec ad rectam justitiæ administrationem pertinent. Lactentes una cum fontibus matribus in insalubres frigidisque carceres includere, eorumque sanitatem pessundare, injustissimum est. Quin ipsis fontibus ægrotis de loco salubriori prospiciendum est. Monente Ill. Strykio, pœna delictum non superet, vel ipsa custodia ac detentio in pœnam convertatur; quod Cel. Jo. Bohnius l. c. §. DCIV. ita interpretatur: ne carcer non tantum squalore nimio, insectorum, glirium, similibumque animalium, sed & frigore, tenebris, & vaporibus, morbis diversæ generis gravioribus, imo incurabili-

bus ac lethalibus noceat, iustoque atrocior sit. Casum inquisiti, ad prætoris iussum, catena ferrea majori circa hypochondria durius conficti, atque ad querelas ideo jacatas haud relaxati, pleuritide correpti atque demortui, idem autor l. c. pr. II. c. IV. §. DCV. retulit. Casum pueruli lactentis una cum matre in carcerem frigidum detrusi, atque, ex iudicum incuria, timore totius corporis œdematosi correpti, & catarrho suffocativo enecati, antequam in Hassiam commigrarer, non sine summo mœrore, observavi.

§. LXXXII.

Morbi pestilenciales.

Si in aliis regionibus, maxime vicinis, morbi pestilenciales grassantur, civibus omne commercium cum illis interdendum, militibus stationariis inde venientes a limitibus arcendi, nec intra præfinitum tempus, exquo, illos contagio haud infectos esse, appareat, admittendi sunt; imo & mercimoniorum inde allatorum investio prorsus prohibenda est. Ubi vero morbus pestilentialis domum, plateam, vicum, urbem vel provinciam quandam iam intraverit; ne ulteriores, easque gravissimas, strages edat, sanis commercium cum illis actutum interdendum, eorum autem saluti, respectu

sacrorum, Medicorum, chirurgorum,
 pharmacorum, alimentorum, atque mini-
 strorum, curam illorum habentium, tam-
 diu prospiciendum est; usque dum mor-
 bus hic periculi plenissimus profligatus sit,
 Vestes, lectus, aliaque ægrotorum vel de-
 mortuorum utensilia Vulcanotradenda, vel
 profunde defodienda sunt. Tum temporis
 munditiæ tam in plateis, quam domibus,
 libero per has aëris perstatu, suffimigiis
 acidis, consimili diæta ac pharmacis, quam
 maxime opus est. Vid. Cl. Jo. Ewichiitr,
 de officio Magistratus tempore pestilentiaë,
 Neap. Nemet. MDLXXXII. Cl. Afcanii
 Centurii de Hortensii l. v. observationum,
 constitut. & edictor. in peste Mediola-
 nensi. Venetiis MDLXXXIX. Cel. Eliæ
 Camerarii diss. de peste certo avertenda,
 Tubingæ MDCCXXI. Cl. Matth. Frauen-
 dorferii diss. de modis pestem arcendi, Al-
 torf. MDCCXXII. Constitutiones Saxoni-
 cas contra pestem vide in Cel. Jo. Christ,
 Lünigii codice Augusteo MDCCXXXVII,
 & MDCCCLV.

Obs. Cl. Dn. Makenzie, Medicus Anglus, qui
 per VI. lustra pestis rationes Constantinopoli ob-
 servavit, easque cum Dno, Jac. Portero commu-
 nicavit, non universum aërem, sed tantum ægros
 proxime circumdantem, tempore pestilentiaë,
 corruptum esse, statuit. Loca, personas & res
 pestilentiali contagio infecta vitanda, non autem

regionis mutatione opus esse, recentiores observationes docuerunt. Christianos in Turcia degentes, procurata annona & domibus clausis, usque dum pestilentia tempus transferit, a contagio tutos esse, in Perill, L. B. de Swieten comment. in aphor. Boerhaavii Tom. V. tit. de peste, relatum est.

§. LXXXIII.

Epidemiæ contagiosæ.

Ingruentibus aliis morbis contagiosis, ut quantum fieri potest, illi in herba suffocentur, a Magistratu quoque procurandum est. Huc dysenterias malignas, febres petechizantes, petechiales, aliasque malignas, variis exanthematibus, v. c. purpura, variolis, rubeolis, morbillis &c. stipatas, atque epidemice grassantes, referimus. Ab ejusmodi morbo laborantium visitatione omnes abstineant, quorum vitæ genus vel necessitas, ut illorum curationi intersint, non exigit. Ut vero morbi indolem, ex prudente symptomatum, causarum, juvantium & nocentium æstimatione ac collatione, morbi indolem, nisi jam satis nota sit, conjunctis viribus eruant, Medici adigendæ sunt. Pauperibus pharmaca atque alimenta gratuito præbeantur, ipsique aegroti, quandoque refractarii, ut curationem rationalem admittant, auctoritate publica adigantur; ne, propter miseriam, morbi neglectum

glectum, vel malam ab empiricis tractationem, non ipsi solum pereant; sed & morbus periculofus latius diffundatur, atque etiam lautioris conditionis, altiorumque subfelliorem homines denique corripit. Vid. Cl. Jo. Will. Dimmellii diff. de morbis contagiofis. Lugd. Bat. MDCLXXXV. Cel. Geor. Wolfg. Wedelii diff. de contagio & morbis contagiofis. Jenæ MDCLXXXIX. Ill. Fr. Hoffmanni diff. de aëris potentia in epidemicorum morborum generatione. Halæ Magdeb. MDCCXXVII. Cel. Jo. Herm. Fürstenavii diff. de contagio & morbis contagiofis. Rintel. MDCCXXXII.

§. LXXXIV.

Lues Venerea.

Quanta damna nefanda lues, ab Hispanis circa sæculi XV. exitum ex India occidentali in Hispaniam atque regnum Neapolitanum allata, atque ex hoc a Gallis, ibi tum temporis militantibus, ulterius propagata, dederit, adeo notum est, ut, hoc fufius declarare, omnino supervacaneum fit. Tetro huic malo arctiores a Magistratu limites poni poffunt, fi neque lupanaria fert, neque, impura feoria publicum ex corpore quaestum facere, finit. Monente Cel. Jo. Ern. Hebenstreit l. c. sect. I. c. H. §. XXIX. impura vagmaque venere ac lupanaribus in

republica nihil potest esse indignius, nihilque pestilentius; fœdo enim cum scortis commercio infernale luis Gallicæ virus longe lateque disseminatur; nullaque libido sibi ipsi tam atrox pœna, quam lascivia est. Quin de hoc morbo jure suspecti a consortio publico segregandi, atque, etiam inviti, Medicis, curationis ergo, tradendi sunt; hoc enim modo ulterior contagiosi hujus mali propagatio omnium optime præcaveatur. Modo laudatus autor l. c. sect. l. c. IV §. V. a Magistraru, inquit, sedulo curandum est, ne hac lue tacti vel cum sanis vel cum aliis ægrotis ullum commercium alant; quorum scilicet halitus, omnesque, qui de corpore illorum exeunt, succi, contagiosi quid in se habent. Vid. Cel. Jo. Henr. Bassii tr. de morbis venereis. Eborfordiæ MDCCLXIII. a me editus.

§. LXXXV.

Variolarum insitio.

Licet variolarum naturalium, non adeo malignarum, curatio Medicis prudentibus æque, quam insitiarum, procedat; id quod, præter alios Perill. de Swieten in comment. Ad Boerhaviï aphorismum MCD-III. fufius docuit, ac documentis publicis probavit; attamen earum insitio apud populos Asiaticos dudum, bono cum eventu,

re.

recepta, id commodi habet, ut recta ætate, conveniente anni tempore, in subjectis ceteroquin sanis, suscipi, curandorum corpus si opus sit, preparari, & morbo statim cognito, diæta, regimen atque pharmaca convenientissima applicari possint; dictæ infectionis administratio per artis peritos a Magistratu, in locis ubi variolæ se iam manifestant, vel grassantur, utique concedi potest. In locis vero contagio isto vacuis, ob hominum plebeorum, infectione non utentium, infectionem, illisque consuetam malam ægrotantium tractationem, ejusmodi experimenta suscipere, haud consultum videtur. Cum vero methodus hæc ex nonnullis causis v. c. mala corporis dispositione, prava diæta, &c. fallere potest, a materia variolosa benigna in nonnullis subjectis variolæ malignæ producantur, nec exempla desint, quod, post restam hujus methodi applicationem, naturales variolæ, tamen quandoque eruperint; cujus rei quatuor casus mihi in praxi clinica indubii obtigerunt; neminem ad hoc remedii genus admittendum persuaderi aut cogi debere; sed libero curandorum vel cognatorum arbitrio relinquendum esse, arbitror. Vid. Cel. J. D. Mezger in advers. med. Trajecti ad Mosam MDCCCLXXIV. editis §. CLXV. Nisi omnia me fallunt, morbum hunc, pestis instar,

instar, ob incautum sanorum cum aegrotis commercium, de loco in locum transferri, aliquoties me observare, mihi visum fuit, operæque pretium esset, periculum facere, an non, sublato illo commercio, ejus propagatio impediri possit; Caffaris hoc processisse, relatum est. Cum multo plures variolis naturalibus, quam artificialibus, ægrent, vulgus in hoc morbo modo non semper regimine, diæta & phar-macis calidis adeoque nocivis, utatur, rariusque a prudente Medico, nisi sero, consilium expetat; multo plures variolis naturalibus, quam iniitiis, mori, verissimum quidem est: At inde formata conclusio, naturales artificialibus peiores, & curatu difficiliore, esse, vitium subreptionis est. Vid. Cel. Dn. Medici Sentschreiben von der Ausrottung der Kinderblattern. Frankff. u. Leipz. 1763. & Cel. Dn. Mich. Sarcone de contagio de vacuolo, & della necessita di tentarne l'estirpatione, Neapoli MDCCLXX.

Schol. Ut variolis correptos Medicis, prudentibus statim curandos tradant, incautum vulgus adigendum est; id enim nisi fiat, ingens inter infantes strages editur, & contagii limites dilatantur.

§. XCVI.

Empirici.

Licet a vulgari cognitione scientia medica mirum quantum remota sit; nulla tamen ars est, cui plures, & fere vel pessimus vel stolidissimus quisque, illotas manus admovent. Ecclesiastarum, pharmacopœorum, chirurgorum, balneatorum atque obstetricum nequiores medicinam facere, & falcem suam, non sine maximo ægrotorum damno, messi alienæ immittere, haud dubitant. Quantaque circumforaneorum, hypocritarum, ac seplasiarum turba regiones complures inundatæ sunt! Ut carnifices, muliatros, fabros ferrarios, opiliones, judæos atque anus, aliosque hujus furfuris homines, jam taceam. Cum hi ad unum omnes neque corporis humani structuram, neque utriusque valetudinis causas, notas atque effectus, neque remedium naturam, vires & relationes inter se atque ad morbos, diversumque horum statum, variasque complicationes, intelligant; non potest non fieri, ut stolidam plebem, eique similes, multis fortunarum atque valetudinis damnis, quin vitæ periculis, afficiant, lethoque dent. Hic, ut insipientis, miseræ, semperque psychologica minorennis plebis patrocinium Magistra.

stratus gerat, pessimosque illos nebulones, in illicito versantes, ab utriusque medicinae praxi severe arceat, & in nequitia doloque suo perseverantes poenis coërceat. Circumforaneorum fraudes, civibus atque hospitibus perniciofa, ad nundinarum libertatem minime pertinent; nisi quis eandem ad crumenisecarum artificia quoque extendere velit. Perill. Christ. de Wolf l. c. c. III. §. CCCLXXX. inquit: Man hat in dem gemeinen Wesen darauf zu sehen, daß niemanden, Krankheiten zu curiren, zugelassen werde, von dem man nicht genugsam versichert ist, er verstehe, was dazu erfordert wird, und sey geschickt, seine Kunst auszuüben. Idem autor l. c. C. VI §. DLXXXII. prioribus sequentia prudenter addidit: Durch Quacksalber, Markschreyer und andere Landläuffer wird das Geld aus dem Lande gezogen, und die Obrigkeit sollte nicht, wegen eines von ihnen zuerrichtenden kleinen Abtrags, verstaten, daß sie ihr Werk öffentlich treiben und den unvorsichtigen das Geld ablocken.

§. XCVII.

Judicium inferiorum incuria.

Ne contra civium valerudinem vitamque talia facinora patrentur, tantaque reipublicae dedecora admittentur, imperantium legi-

gibus, omnibus sane servandis, fatis quidem cautum est. Sed nescio, qui fiat, ut in malis his coërcendis nonnulli Magistratus inferiores adeo oscitanter agant, & sic, in valerudine ac vita fidei suæ creditorum custodiendis tuendisque, vel culpose vel dolose, tam incurii malique sint, & noxarum, quin homicidiorum participes se reddant. Cel. Ah. Fritsch med. pecc. c. I. in culpa, inquit, Magistratus sunt, qui vagam & publico perniciosam medicandi licentiam non coërcent, & *ἀναδιδότες* ac veræ artis prorsus ignaros impostores e republica non expellunt. Huic Cl. Dn. Pattin epist. CXVIII assentitur, inquiens: prætores, illos ferentes, culpæ proximi sunt. Quo indignius autem, teste M. T. Cicerone, rem honestissimam & rectissimam stultorum & improborum audacia, summo cum reipublicæ detrimento, violat; eo studiosius & illis resistendum, & reipublicæ consulendum est.

§. XCVIII.

Aliorum auctorum testimonia.

Cel. Jo. Bohnius l. c. pr. I. c. III. §. XXVI. infelicioꝝ, inquit, hominum conditio videri potest; quod ipsorum vitæ minus, quam aliis extrinsecis, & sæpe nullius momenti, rebus, prospectum atque cautum

tum sit. Huic calculum suum Cel. Jo. Fris. Hebenstreit l. c. sect. I. c. III. §. II. adiicit, inquit: potestne aliquis a stupido agyrta, fumiyendulo ac impostore, qui literas penitus ignorat, corporis humani tam sani quam aegroti facultates, modos convalescendi varios, & medicamentorum in corpus agendi rationem, penitus nescit, talem, quæ opus est, circumspectionem, providentiam, medicamentorum prudentem inter plura optionem, & eorum ad vires hominis compositionem, sibi promittere? Quare summam laudem merentur Principes, si severis pœnis ejusmodi impostores comprimunt, illosque, tamquam diram pestem; e republica submovendos jubent; quorum delicta, utpote qui in facto illicito versantur, ad juris criminalis leges æstimanda sunt. Recte etiam de hac re Cel. Marcellus Palingenius stellatus in zodiaci vitæ L. V. sequenti modo cecinit:

O miseræ leges, quæ talia crimina fertis!
Vos, quibus imperium est, qui mundi
frena tenetis,

Ne tantum tolerare nefas, hanc tollite
pestem,

Consultite humano generi! quot nocte
dieque

Horum carnificum culpa, mittuntur ad
orcum!

Vel

Vel perfecte artem discant; aut non me-
deantur.

Nam si aliæ peccant artes; tolerabile
certe est:

Hæc vero, nisi sit perfecta, est plena
pericli,

Et sævit, tamquam occulta & domesti-
ca pestis.

Cap. VII.

De embryorum ac sobolis cura.

§. XCIX.

Conjugiorum promotio.

Cum ex civium multitudine, habilitate
atque diligentia reipublicæ potentia atque
felicitas æstimanda sit; illorum vero plures
vel morte naturali, vel intempestiva, ra-
pianur, summi Magistratus cura omni tem-
pore eo directæ sit; ut connubia prolifera
facilitentur, atque parentes, copiosam sci-
tamque sobolem, in reipublicæ emolumen-
tum, bene educantes, quovis modo juven-
tur, variisque oneribus, quantum fieri po-
test, leventur. Hoc eo magis procuran-
dum est, cum hac ratione multa damna
morbique, ex venere vaga oriunda, qui-
bus improvida juvenus sese obiicere solet,
evitantur.